

Клас: 8.

Дата: 12 березня 2020 року.

Урок № 48.

Тема: О. Довженко – видатний український кінорежисер і письменник. Його оповідання «**Ніч перед боєм**» про один із періодів Другої світової війни

В зошиті написати дату, яка написана вище. Переписати тему повністю (вона написана вище після слова «тема»).

Сьогодні ми з вами помандруємо сторінками нового для нас твору та познайомимося із новим іменем – О. Довженком. Тож рушаймо в захопливу подорож сторінками твору про Велику Вітчизняну війну!

I. Робота з підручником.

С. 173: «Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм» (прочитати).

II. Слово вчителя.

Олександр Довженко... Як тільки чуєш це ім'я, виникають асоціації - кіно, Київська кіностудія імені О.Довженка, фільм «Земля», кіноповість «Зачарована Десна».

Ім'я цього митця відоме далеко за межами України. А народився Довженко 10. 09. 1894 р. в маленькому селі В'юнище (тепер смт. Сосниці) на Чернігівщині в родині бідних неписьменних селян-землеробів Петра Семеновича та Одарки Єрмолаївни Довженків, що походили з козацького роду з Полтавщини. В родині було 14 дітей, але до дорослого віку дожили лише Олександр та його сестра Параска.

Що казати, важким було селянське життя початку ХХ століття, але до останніх своїх днів проніс Довженко в пам'яті і батьківську хату, і обличчя цих від природи мудрих трудолюбивих людей, і образ своєї «зачарованої» Десни – річки його дитинства.

Після Сосницької школи він закінчив Глухівський учительський інститут. Протягом 1914 – 1917 рр. вчителював у Житомирі. У 1917р. переїхав до Києва і вступив до Комерційного інституту, який так і не закінчив через бурхливі історичні події.

Роки 1921 – 1923 позначені в його біографії дипломатичною роботою за кордоном. Довженко побував у Польщі та Німеччині.

1926 р. він потрапляє до Одеси – тодішнього центру нового мистецтва – кіно. І розуміє, що саме кіно – його справжнє покликання. Разом з Юлією Солнцевою – дружиною та надалі режисером всіх його фільмів – О.Довженко у 1930 р. їде в тривале закордонне відрядження. Він відвідав Берлін, Гамбург, Прагу, Париж, Лондон.

Європа побачила його знамениту трилогію – фільми «Звенигора», «Арсенал», «Земля».

Ці твори стали безсмертними шедеврами, а новаторські методи монтажу і роботи з кадром (кадр-скетч, кадр-плакат) справили величезний вплив на весь світовий кінематограф. Чарлі Чаплін навіть висловив думку, що «слов'янство дало світу кінематографа лише одного творця - мислителя і поета Олександра Довженка».

Фільм «Земля» був визнаний одним із 12 найкращих кінострічок на Всесвітній виставці у Брюсселі 1958 р. , приніс світову популярність автору і прославив його країну. А вже 2015 р. світова організація ЮНЕСКО внесла його до списку шедеврів світового кінематографа.

Це був гімн праці на землі, хліборобству та людині, яка, працюючи на землі, є частиною космічного ритму буття. Довженко першим у світовому кіно виразив світогляд, якісно відмінний від досі зображуваного. Це світогляд нації хліборобської, в якій спокійна гідність зумовлена її способом життя.

З початком війни 1941 р. О. Довженко був евакуйований до Ашхабада. Призначений полковником інтендантської служби, та він не витримує бездіяльності і просить, щоб його відправили на фронт, де він стає кореспондентом газети «Красная звезда» і свідком звільнення України від окупації.

Побачене і почуте стає основою його статей, оповідань та кіноповісті «Україна в огні». Але влада різко критикує правдиві твори Довженка про окупацію та звільнення України, забороняє показ його фільму «Україна в огні». Дуже важко переживає митець наступні роки відчуження, сповідаючись лише своєму «Щоденнику».

Потім ще буде робота на Мосфільмі, викладання у ВДІКу, будуть написані сценарії «у стіл» (нереалізовані), лише за трьома з них Ю. Солнцева по смерті автора зніме фільми. Зацькований і пригноблений, відірваний від рідної землі, бо йому заборонили виїздити до

України, О. Довженко помер 25 листопада 1956 р. у Москві, де і похований на Новодівичому кладовищі.

Довженка нерідко порівнюють із видатними майстрами епохи Відродження, які були водночас і живописцями, і поетами, й архітекторами, і природознавцями. Його ще називають українським Мікеланджело, засновником українського кінематографу.

Що ж, воістину мав рацію народ, коли запримітив: «Не хвали себе сам, нехай тебе люди похвалять».

Історична довідка.

Найбільша і наймасштабніша війна за всю історію людства – Друга Світова – розпочалася 1 вересня 1939 р. нападом фашистської Німеччини на Польщу і закінчилася 2 вересня 1945 р. після підписання капітуляції мілітаристською Японією. (слайд 13)

Ця війна стала найбільшим військовим конфліктом, бо:

- ❖ тривала 6 років, а це 2195 днів!
- ❖ у ній брали участь 61 держава, а це 80% населення планети на той час!
- ❖ бойові дії проходили на території трьох континентів: Європи, Азії та Африки!
- ❖ у водах чотирьох океанів!
- ❖ в цій війні було використано ядерну зброю!
- ❖ жертвами війни стали за останніми даними від 60 до 85 мільйонів людей!

На території України, яка тоді входила до складу Радянського Союзу, війна почалася 22 червня 1941 р. І уже в перші дні фашистські бомбардувальники долітали до Києва, а в перші тижні війни були окуповані Луцьк, Рівне, Львів, Тернопіль.

Причинами вражаючих невдач радянських військ були серйозні прорахунки вищого керівництва СРСР на чолі з Й.Сталіним, низька ступінь готовності військ до ведення воєнних дій, некомпетентність багатьох командирів, загибель основної частини підготовлених військових кадрів під час репресій 30-х – початку 40-х рр., фактор несподіванки нападу. Нерозуміння Сталіним ситуації було настільки великим, що у перші години війни він заборонив відкривати вогонь по наступаючих гітлерівцях, вважаючи, що це лише провокація. Невдале розташування значної кількості радянських військ у прикордонних зонах дало змогу противникові обхідними танковими маневрами оточити й ліквідувати їх. Уже в перші дні війни німці знищили 1200 радянських літаків, з них 800 на землі. Легкою здобиччю ворога стали склади зброї, матеріально-технічного постачання, паливно-мастильних матеріалів та провіанту. Тільки в районі Умані в липні-серпні були оточені й знищені дві радянські армії.

Радянська армія була змушена відступати, щоб врятувати людські ресурси та військову техніку, залишаючи міста і села, населення яких не встигало евакуюватися, а значить потрапляло під фашистську окупацію.

Що вона несла українському народові?

Примусові роботи, вивезення молоді для робіт у Німеччину, масові розстріли, катування, спалення цілих сіл разом з їхнім населенням. І це ще неповний перелік «радоців» окупації.

Віднесений до расово неповноцінних український народ був приречений нацистами більшою частиною на винищення, меншою - на перетворення на слуг німецьких панів. Відповідно до цього стратегією свого ставлення до українців нацисти проголосили підкорення та їх жорстоку експлуатацію, винищення непокірних та «зайвих» людей не німецької національності.

Визволення України почалося після переможних Сталінградської та Курської битв. Його здійснювали війська Центрального, Воронезького, Степового, Південно-Західного і Південного фронтів.

18 грудня 1942 р. зі вступом радянських військ в с. Півнівка Міловського району Ворошиловоградської (нині Луганської) області розпочалося звільнення України від німецько-фашистських загарбників, і лише 28 жовтня 1944 р., коли радянські війська дійшли до Карпат, всі українські землі було визволено від загарбників.

Під час Другої Світової війни загинуло біля 6 млн. українців.

Війна – нелюдське, антигуманне явище!

І якщо історики говорять про неї у цифрах, подіях, особах і фактах, аналізуючи причини та наслідки, то література – письменники, поети, драматурги – відгукується на неї емоційним враженням скалічених доль. А що, як не вірші, може бути найемоційнішим.

Задихалося літо від спеки,
І сивіли від спраги лани.

В сірім небі кружляли лелеки,
А земля - в димовищі війни.

Надто руки втомилися,
Руки в старого солдата.
Бо робота дісталась
Таки нелегка – воювати.
А найтяжче, найтяжче.
Копать після бою могили.

Краще б землю орати.
Чи інше робить яке діло:
Сад зростити чи скласти
Сусідові грубу...
Ні, війна - то занадто,
Занадто робота нелюба.

Як уже було зазначено, О. Довженко у роки війни був військовим кореспондентом. Війна покликala його (досі – художника, кінорежисера і лише частково письменника) до літературної праці. У творчості митця почався новий етап, зумовлений насамперед усвідомленням великої народної трагедії, яку Довженко сприйняв загострено і болісно.

Досліджуваний нами твір – оповідання «Ніч перед боєм» - став першим твором письменника на воєнну тематику. А засновано його на реальних подіях.

Оповідання «Ніч перед боєм» відноситься до ряду тих нечисленних Довженкових творів періоду війни, творча доля яких склалася щасливо. Розпочате у квітні 1942-го, завершене вже за місяць, воно було вперше надруковане російською мовою в газеті «Красная звезда» за 1-ше серпня цього ж року і мало, як й інші шість опублікованих у воєнні часи творів митця, неабиякий успіх. Відомо, що оповідання протягом 1942 року неодноразово передруковувалося, звучало в ефірі і було видане окремою брошурою - «метеликом».

Таке визнання з забезпечувалося високою емоційною напругою тексту, його дієвістю, мобілізуючим впливом на читача. Виявилось: головна думка твору «Ні кроку назад!» була співзвучна із наказом Сталіна № 227. (Хоча в часі оповідання Довженка випереджувало наказ вождя). Цей факт підкреслював глибоку актуальність змісту оповідання і політичну далекоглядність автора.

Але пропагандистський заряд «Ночі перед боєм» був зумовлений насамперед Довженковим глибоким усвідомленням трагічної ситуації і прагненням письменника передати суворі настрої народу, його відверті погляди на відступ та поразки радянської армії.

Робота над змістом твору.

I. Ідейно-тематичний аналіз твору.

Пропоную вам разом створити паспорт твору.

В зошиті посередині рядочка написати назву твору та автора (О. Довженко «Ніч перед боєм» (1942 р.)). Нижче визначити та записати до зошита усе, що треба доповнити.

Рід:

Жанр:

Тема:

Ідея:

Герої твору:

II. Міні-диспут (усно вміти давати відповіді на питання, що написані нижче):

- ❖ твори О. Довженка доступні, глибокі, повчальні, цікаві. Вони навчають любити життя, захищати свою землю, своїх рідних.
- ❖ довженківська правда змушує поміркувати про цінність людського життя, про те, що може залишити людина після себе. Тож, давайте поміркуємо.
- ❖ Як можна назвати вчинок дідів?
- ❖ під час Другої Світової війни було багато таких прикладів, коли люди жертвували собою, щоб знищити ворога.
- ❖ чи знаєте ви приклади подвигів у наш час?

III. Відновіть сюжетний ланцюжок твору.

Щоб виконати це завдання, натисни Ctrl та [Дистанційне навчання](#), знайди 8 клас українська літератури і під конспектом натисни кнопку «Сюжетний ланцюжок твору».

IV. Робота з підручником.

С. 183 – 185: «На жорстоких шляхах війни...» (прочитати);

с. 186: «Літературна п'ятихвилинка» (прочитати і виконати усно завдання, що розміщене на синьому фоні).

Підсумки.

Сподіваюся, що кожен з вас поповнив свої знання і про видатного майстра О. Довженка, і про його оповідання «Ніч перед боєм», і про події Другої Світової війни.

Та ще хочу, щоб ви усвідомили, що головний герой творів цього художника — народ; естетичний ідеал митця заснований на кращих рисах народу: працьовитість, мудрість, невмирущий оптимізм, безпосередність вдачі, гумор; письменник творить образи своїх героїв, йдучи від уявлень трударів про ідеал героя, втілений у фольклорі. Тому його діди, капітани Колодуби, Івани Дроботи та інші постають перед нами як герої билин, дум та історичних пісень.

Д/з.

Підготуватися до характеристики головних образів твору «Ніч перед боєм», дібрати цитати з тексту оповідання. Текст оповідання у розділі програмові твори ви знайдете тут: натискай Ctrl і [Довженко О. "Ніч перед боєм"](#).